

(On)beperkt stemmen

Iedereen met de Nederlandse nationaliteit van achttien jaar of ouder mag zijn of haar stem uitbrengen tijdens de verkiezingen in Nederland. Dus ook als je een verstandelijke beperking hebt. Helaas brengen veel mensen met een verstandelijke beperking, om uiteenlopende redenen, hun stem niet uit. Dat is jammer, omdat wij waarden als gelijkwaardigheid, inclusie en participatie hoog in het vaandel hebben staan in Nederland. Wat kunnen sociaal werkers hieraan doen?

door Chantal van Schalm

Sinds 27 juni 2008 is er een wijziging van de Grondwet doorgevoerd, ook wel de Wet Martijn genoemd. Deze wetswijziging is tot stand gekomen naar aanleiding van een uitspraak van Martijn Greuter, een jongen die zelf onder curatele stond. Sindsdien hebben ook mensen die onder curatele staan het recht om te stemmen (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2017). Dankzij deze wetswijziging kregen alle mensen met een verstandelijke beperking actief kiesrecht: zo'n 120 tot 180 duizend mensen, goed voor twee zetels in de Tweede Kamer (Keultjes, 2016). Uit onderzoek blijkt echter dat maar 52 procent van deze doelgroep zijn of haar stem uitbrengt (Hofstede, Meulenkamp & Cardol, 2014).

Toegankelijkheid

Op 14 juni 2016 is het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap door de Nederlandse overheid geratificeerd. Het doel van dit verdrag is om de mensenrechten van mensen met een beperking te bevorderen, te beschermen en te waarborgen (College voor de Rechten van de Mens, z.d.). In het verdrag wordt benadrukt dat mensen met een handicap effectief en ten volle moeten kunnen participeren in

het politieke leven (Hofstede, Meulenkamp & Cardol, 2014). Deze ratificatie betekent op politiek gebied dat de overheid zich sterk moet maken voor politieke participatie van mensen met een (verstandelijke) beperking. Het uitoefenen van hun stemrecht valt daaronder.

Hoe komt het dan dat bijna de helft van alle mensen met een verstandelijke beperking niet stemt? De voornaamste oorzaak van de lage opkomst van deze doelgroep is dat de verkiezingsinformatie niet toegankelijk voor hen is (Hofstede, Meulenkamp & Cardol, 2014).

Mensen met een licht of matig verstandelijke beperking hebben de mentale vermogens om te begrijpen wat de politiek voor hen kan betekenen, maar tegelijkertijd hebben ze extra ondersteuning nodig om daadwerkelijk te stemmen. Kenmerkend voor de doelgroep is dat zij moeite hebben met informatieverwerking (Hermsen, Keukens & Meer, 2016). De ingewikkelde dialogen van politici, lange zinnen met lastige woorden en complexe verkiezingsonderwerpen dragen hier niet aan bij (Omroep West, 2017). Daarnaast zijn de verkiezingsprogramma's en websites van politieke partijen vaak niet aangepast aan deze doelgroep, terwijl deze informatie juist nodig is voor het vormen van een stemkeuze.

Foto: David Rozing / Hollandse Hoogte

• Stembureau Rotterdam Centraal, 19 maart 2014, gemeenteraadsverkiezingen.

Mensen met een (zeer) ernstige of diepe verstandelijke beperking begrijpen vaak niet of niet helemaal wat er tegen hen wordt gezegd (Hermesen, Keukens & Meer, 2016). Het kan hierdoor onmogelijk lijken hen te ondersteunen bij het uitoefenen van hun stemrecht. Begeleiders en familie van deze groep zien dit en weten vaak niet wat ze moeten doen

wanneer zij de stempas van deze persoon ontvangen. In sommige gevallen gooien begeleiders in woonvoorzieningen de stempassen van cliënten weg (de Volkskrant, 2010). Dit is niet alleen verboden (Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland, 2017), het is moreel gezien ook verkeerd. Zonder stempas kan er namelijk niet worden gestemd, dus de stem van deze persoon wordt dan letterlijk weggegooid.

Iedereen in Nederland kan stemmen.

Ik vind dit belangrijk.

Met mijn stem kan ik kiezen wat ik wil.

Iedereen in Nederland kan stemmen.

Anders is Nederland niet meer hetzelfde.

Mijn stem maakt mij sterk.

Iedereen in Nederland kan stemmen.

Ik vind dit belangrijk.

*Gedicht geschreven door: R.W.,
een jonge man met een verstandelijke beperking*

Politieke voorlichting

Het takenpakket van sociaal werkers in de gehandicaptensector is zeer gevarieerd. Politieke voorlichting geven aan cliënten kan één van hun werkzaamheden zijn. Daarbij is het wel belangrijk om neutraal te zijn. Mensen met een verstandelijke beperking zijn over het algemeen gemakkelijk te beïnvloeden. Een begeleider kan een cliënt, bewust of onbewust, een voorkeur voor een politieke partij aanpraten. In de praktijk is het namelijk knap lastig om je eigen normen en waarden, opvattingen en referentiekader opzij te zetten. Deze beïnvloedbaarheid is dé reden dat de overheid geen hulp in de stembokjes voor mensen met een verstandelijke beperking toestaat. In principe zijn sociaal werkers geschikt om neutraal voorlichting te geven. Zij zien tegen welke problemen mensen met een verstandelijke beperking aanlopen en kennen de doelgroep, zowel hun beperkingen als hun mogelijkheden. Ze kunnen de cliënt vragen wat hij of zij belangrijk vindt, en vervolgens samen kijken welke politieke partijen dit op de agenda hebben staan.

Wanneer het voor de cliënt lastig is om aan te geven wat hij of zij belangrijk vindt, gebruik dan de kennis die je over >>

de cliënt hebt. Is iemand bezig met het milieu of dieren? Benoem dan welke partijen dit ook belangrijk vinden.

Is de cliënt ontevreden over de zorg? Kijk dan welke politieke partijen de zorg willen verbeteren. Op deze manier kun je met de cliënt zijn of haar politieke voorkeuren ontdekken.

Bovendien zijn er tegenwoordig veel hulpmiddelen om cliënten te ondersteunen bij het vormen van een stemkeuze. Zo kun je bijvoorbeeld samen de Stemwijzer invullen. Ook zijn er organisaties actief die websites ontwikkelen of bijeenkomsten organiseren, speciaal voor mensen met een verstandelijke beperking (Omroep West, 2017).

Stemjijook.nu (ProDemos, 2016) is een website waarop de politiek op een eenvoudige en toegankelijke manier wordt uitgelegd. En de website hoewerkstemmen.nl richt zich speciaal op de aankomende gemeenteraadsverkiezingen. Daarnaast worden er in verkiezingstijd workshops, bijeenkomsten en politieke cafés georganiseerd door organisaties zoals MEE Nederland, LFB en ProDemos (Omroep West, 2017). Politici debatteren daar bijvoorbeeld op een eenvoudige manier en leggen uit welke standpunten ze innemen. Daarnaast is er ruimte om vragen te stellen. Wat deze projecten gemeen hebben, is dat ze het belang van iedere stem benadrukken, en dan richten zij zich met name op de stem van mensen met een verstandelijke beperking.

Mensen met een (zeer) ernstige of diepe verstandelijke beperking zullen niet begrijpen wat er van hen wordt verwacht op politiek gebied. Daarnaast hebben zij niet de verbale en/of mentale vermogens om hun stemkeuze uit te spreken. Ondanks dat het voor hen niet mogelijk is om te stemmen of hun stemkeuze uit te spreken, is het zomaar weggooien van de stempas nooit de oplossing. Overleg altijd met de wettelijk vertegenwoordiger wat er wordt gedaan met de stempas van deze persoon. Het kan namelijk mogelijk zijn om iemand te machtigen om te stemmen. Zo gaat de stem van deze burger niet verloren.

Politici en beleidsmakers aanspreken

Er zijn dus genoeg mogelijkheden voor sociaal werkers, maar ook voor familie of wettelijk vertegenwoordigers, om de stemgerechtigde met een verstandelijke beperking te onder-

‘Stempassen van verstandelijk gehandicapten worden geregeld vernietigd of weggegooid, terwijl deze gehandicapten volgens de wet gewoon mogen stemmen.’
de Volkskrant, 2010

steunen in het uitoefenen van zijn of haar stemrecht, zonder dat je zelf politieke voorlichting geeft. Het meegaan of vervoer regelen naar een politiek café of stemlokaal op de verkiezingsdag zelf, is een meer praktische manier van ondersteunen. Het is hierbij wel essentieel dat de cliënt bewust wordt gemaakt van de mogelijkheden die er zijn, en hij of zij hier indien nodig bij wordt geholpen.

Daarnaast werken sociaal werkers niet alleen op microniveau, maar ook op mesoniveau. Het is mede hun taak om problemen, zoals lastig taalgebruik van politici, ingewikkelde verkiezingsfolders en slecht toegankelijke websites, aan te kaarten. Zij kunnen

beleidsmakers aanspreken op de lage opkomst onder deze doelgroep, en beargumenteren waarom verandering nodig is. Zeker nu het VN-verdrag in Nederland is geratificeerd, hebben zij sterke argumenten: volgens dit verdrag hebben mensen met een beperking immers het recht op toegankelijke informatie. ●

Chantal van Schalm studeerde in 2017 af als sociaal pedagogisch hulpverlener aan de HU. Haar artikel over dit onderwerp werd beoordeeld als topartikel. Zij werkt als begeleider van mensen met een verstandelijke beperking op twee dagbestedingslocaties van zorgorganisatie Reinaerde.

Bronnen

- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2017). *Bijna 13 miljoen kiesgerechtigden op 15 maart*. Op: www.cbs.nl, 15 februari 2017
- College voor de Rechten van de Mens. (z.d.). *Nederland en het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap*.
- de Volkskrant. (2010). *Stempas gehandicapte meestal weggegooid*. Op: www.devolskrant.nl, 28 april 2017.
- Hermesen, P., Keukens, R., & Meer, J. van. (2016). *Mensen met een verstandelijke beperking* (5e dr.). Deventer: Van Tricht.
- Hofstede, J., Meulenkamp, T., & Cardol, M. (2014). *Stemmen met een verstandelijke beperking nog niet vanzelfsprekend*. Utrecht: Nivel.
- Keultjes, H. (2016). *Verstandelijk beperkten naar Plasterk voor hulp in stemhokje*. Op: www.ad.nl, 14 maart 2016.
- Omroep West (2017). *Moeite met stemmen? Ga naar de Landelijke Verkiezingsdag*. Op: www.omroepwest.nl, 7 februari 2017.
- ProDemos. (2016). *Stem jij ook?* Op: www.prodemos.nl, 21 november 2016.
- Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland. (2017). *Notitie kiesrecht gehandicaptensector*. Utrecht: Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland.

